

економіка. За кількістю малих підприємств у тому чи іншому регіоні країни можна сміливо судити про якість державних органів.

Дослідженню проблем функціонування та розвитку малого підприємництва, а також питанням державної підтримки малого бізнесу, розвитку його інфраструктури присвячено роботи багатьох вчених, серед яких Воронич К. М., Гобир І. Б., Мельник М. І., Дикань В. Л., Добуляк Л. П., Цегелик Г. Г., Жирко С. О., Самоєнкова О. В [1–6].

Метою даної статті є дослідження проблем та перспектив розвитку малого підприємництва в Україні, визначення шляхів забезпечення його розвитку.

Темпи економічного розвитку та структура валового національного продукту України безпосередньо залежать від ступеню ефективності функціонування малого підприємництва. Високий рівень розвитку малого бізнесу впливає не лише на збільшення рівня його економічної свободи, але і на розширення ринкового вибору, створення нових робочих місць на ринку з конкурентоспроможними товарами та послугами, а також впровадження науково-технічного прогресу та зміцнення економічної бази в різних регіонах держави.

Слід зазначити, що малий бізнес є досить гнучким до зовнішніх та внутрішніх факторів ризику. Підтвердженням цього слугують дані Державної статистики України щодо динаміки розвитку суб'єктів малого підприємництва у карантин за період 01.03.2020–01.03.2021 рр. (рис. 1). Також про це свідчать дані Державної податкової служби (ДПС). Так, за 2020 рік обсяги сплаченого суб'єктами малого підприємництва єдиного податку зросли на 2,6 млрд грн.

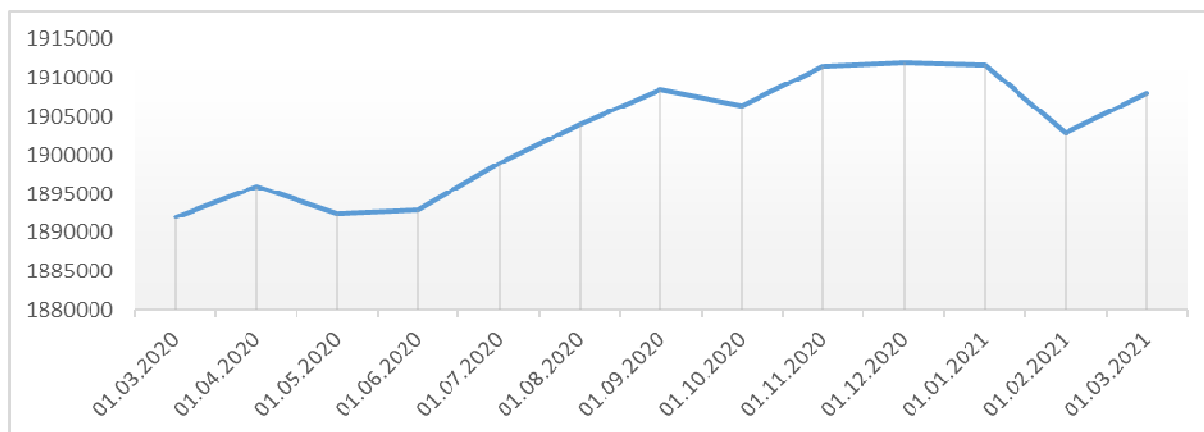

Рис. 1. Динаміка розвитку суб'єктів малого підприємництва у карантин за період 01.03.2020–01.03.2021 рр.*

*Джерело: побудовано автором на основі статистичних даних Державної служби статистики України [1]

Так, пік закриття суб'єктів малого підприємництва припав не на час першого жорсткого локдауну, а на кінець 2020 року – перед запровадженням другого локдауну. Найактивніше зростала кількість підприємств улітку 2020 року, коли карантинні обмеження суттєво пом'якшили. Найбільше суб'єктів малого підприємництва реєстрували у період листопада-грудня 2020-го, а найменше – у квітні, тобто саме після запровадження локдауну. Тоді зареєструвалися 8 549 підприємців, що є найнижчим показником за останні 4 роки. Проте у 2021 році найвищий показник припав на січень, що видно з наведеного вище графіку. Проте малий бізнес швидко пристосувався до нових реалій і вже наступними місяцями провалів майже не було.

Також слід зазначити, що деякі сфери навпаки виграли від «закриття» країни. Насамперед йдеться про сервіси доставки, а такі компанії часто оформлюють своїх

працівників як фізичних осіб-підприємців. Цей сегмент зростав і раніше, але з минулого року почав розвиватися найбільшими темпами.

Поряд з цим слід відзначити, що до основних проблем, які на сьогодні гальмують розвиток малого бізнесу в Україні році відносять (рис. 2):

- чинник пандемії, частка якого зросла на 13%, порівняно з 2020 роком та становить 25%;
- рівень інфляції зріс на 4 % порівняно із 2020 роком;
- рівень корупції знизився на 1% і становить 6%;
- війна на Сході України – 24%, порівняно із 2020 роком цей показник знизився на 3%;
- рівень заробітної плати зменшився на 4% порівняно з 2020 роком (38%).

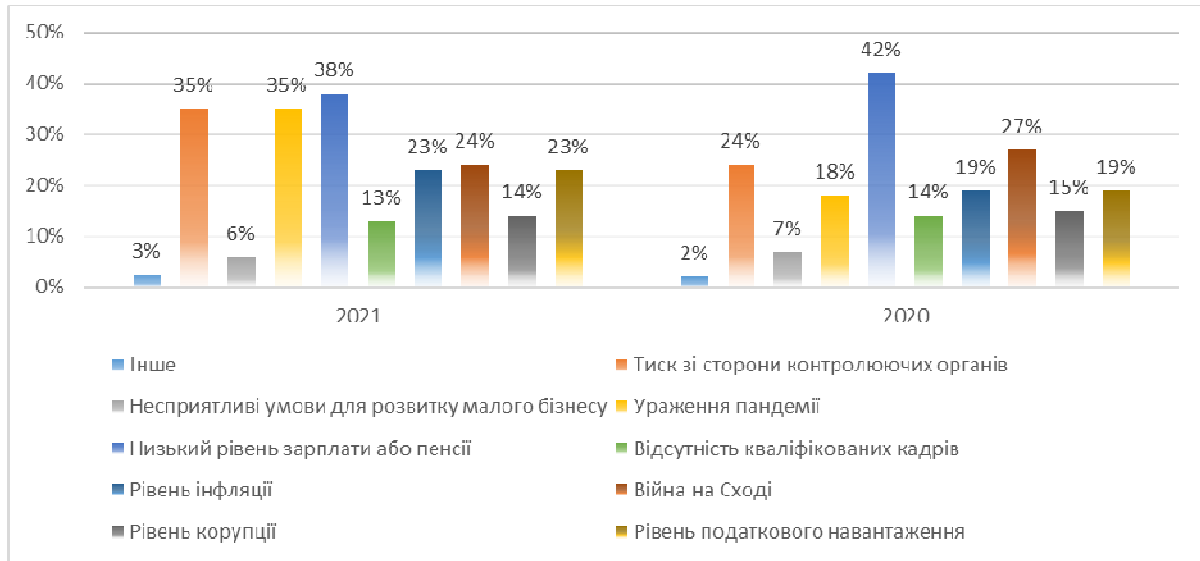

Рис. 2. Рейтинг проблем, що стоять на заваді розвитку малого бізнесу, за 2019–2020 рр.

*Джерело: побудовано автором на основі дослідження формалізованого інтерв'ю «Рейтинг»[7]

Зазначимо, що Україна з кожним роком покращує свої рейтинги щодо умов ведення бізнесу, однак підприємці досі незадоволені податковим навантаженням, надмірним державним регулюванням, відсутністю ефективних реформ для малого бізнесу. Також, слід зазначити, що малий бізнес займає значну частку (95,4%), проте він лише приносить 16% ВВП. Тоді як у європейських країнах цей показник у 3 рази вищий. Крім того, до основних проблем належать: надмірна кількість дозволів, норм і ліцензій; неефективні і корумповані перевірки; застарілі технічні стандарти, часто успадковані з радянських часів; непослідовне і неефективне використання правил; слабкий захист прав власності [4; 5].

Незважаючи на ряд прийнятих останнім часом вищими органами державної влади і управління нормативних документів, розвиток малого бізнесу в Україні здійснюється в несприятливому макро- і мікросередовищі, існує безліч проблем, які необхідно вирішувати на різних рівнях управління, залежно від стану розвитку підприємництва в сучасних умовах. Розвиток малого підприємництва відбувається нерівномірно і хаотично, а несприятливе середовище породжує численні перешкоди, на які наштовхуються малі підприємства в процесі їх функціонування [4].

Вирішення зазначених проблем розвитку малого бізнесу в Україні повинне стати одним із ключових напрямків державної політики, адже саме мале підприємництво сприятиме значному підвищенню ефективності реалізації економічного потенціалу, оптимізації участі

України в міжнародному поділі праці, посилення конкурентоспроможності національної економіки.

У контексті вищенаведеного, зазначимо, що важливим інструментом розвитку малого підприємництва є сприяння розвитку інноваційного підприємництва. Розвиток інноваційного підприємництва є однією з найважливіших конкурентних переваг країн ЄС. Як свідчить європейська практика, використання цієї переваги вимагає спеціальних заходів державної політики [3].

Також важливим заходом щодо забезпечення розвитку малого бізнесу є формування сучасної фінансової інфраструктури підтримки підприємництва в Україні за європейським зразком. Пріоритет у спрощенні доступу малого бізнесу до фінансування повинен надаватися шляхом заохочення фінансових установ до розширення програм мікрокредитування, зокрема через впровадження спеціалізованих регуляторних вимог до таких установ [6]. Як альтернатива, можливе, за погодженням з донорами, створення окремої фінансової установи, наглядова рада і частина керівництва якої будуть представлені провідними європейськими фінансистами і яке буде розподіляти міжнародні кошти, що направляються на розвиток малого підприємництва в Україні. При цьому основну частину таких коштів доцільно використовувати на розвиток бізнес інфраструктури, сприятливої для підприємництва: інформаційних, транспортних, логістичних мереж, інститутів «посівної» підтримки і т. п.

Також важливе місце в розвитку малого підприємництва посідає формування сприятливого бізнес-клімату. Цього слід досягати за рахунок:

- забезпечення стабільної податкової системи: повинні бути припинені постійні експерименти з Податковим кодексом і встановлена проста, прозора, зрозуміла система;
- об'єднання зусиль для впровадження якісних змін: необхідно створити єдину платформу для обміну досвідом та спілкування між урядом, бізнесом і громадськими бізнес об'єднаннями;
- поширення інформації про наявні бізнес-можливості (різні гранти і підтримка з боку громадських і міжнародних організацій);
- формування бізнес-культури: ділові відносини вимагають рівної відповідальності всіх учасників процесу – як держави, так і підприємців.

Отже, розвиток та підтримка малого підприємництва дозволить досить швидкими темпами наростити показники економічного розвитку, зокрема розмір ВВП, оскільки має можливість швидкої адаптації до змін зовнішнього середовища, участі у міжнародному поділі праці. Регулювання малого підприємництва полягає, в основному, в розробці відповідної законодавчої й нормативної бази, організації спеціальних органів підтримки, розширенні доступу до фінансових ресурсів та інновацій, забезпеченні повної й своєчасної інформації, організації навчання працівників.

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.10.2021).
2. Гобир І. Б. Державна підтримка розвитку малого підприємництва в Україні в кризових умовах. *Агросвіт*. 2015. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=1892&i=10> (дата звернення: 01.10.2021).
3. Дикань В. Л. Концепція інноваційного розвитку економіки України. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2015. Вип. 52. С. 9–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2015_52_3 (дата звернення: 01.10.2021).
4. Дубляк Л. П. Проблемы развития малого предпринимательства в Украине. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/problemy-razvitiya-malogo-predprinimatelstva-v-ukraine-1> (дата звернення: 01.10.2021).
5. Жирко С. О. Проблеми розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/ebook/db/2007-1-2/doc/2/25.pdf>. (дата звернення: 01.10.2021).
6. Ольвінська Ю. О., Самотоєнкова О. В. Розвиток інфраструктури малого і середнього бізнесу в Україні. URL: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/> (дата звернення: 01.10.2021).
7. Війна, тарифи та безробіття: топ-15 особистих проблем українців і країни. URL: <https://thepage.ua/ua/news/top-15-problem-ukrayini-ta-ukrayinciv-opituvannya-rejtingu> (дата звернення: 01.10.2021).